

HARK
(الخرق)

Kâinata süregelen sebep-sonuç düzeninin mûcizevi bir etkiyle değiştirilmesi anlamında kelâm ve felsefe terimi
(bk. HÂRİKULÂDE; KEVN ve FESAD).

HARMELE b. YAHYÂ
(حرمله بن يحيى)

Ebû Hafs (Ebû Abdillâh) Harmele b. Yahyâ b. Abdillâh et-Tüci'bî (ö. 243/858)

Şâfiî'nin Mısır'daki talebelerinden ve onun "yeni görüşleri"nin râvilerinden.

166 (783) yılında doğdu. Mısır'a yerleşen Yemen asıllı Tüci'b kabilesine mensuptur. İmam Şâfiî'den Mısır'da kaldığı beş yıllık süre boyunca ders aldı. Ayrıca İmam Mâlik'in talebesi İbn Vehb, Eyyûb b. Süveyd er-Remlî ve Bişr b. Bekir et-Tinnîsî gibi âlimlerden hadis rivayet etti. Evinde bir yıldan fazla misafir kalan İbn Vehb'den, bazı garip haberlerle birlikte 100.000'in üzerinde hadis rivayet ettiği kaydedilir. Harmele'den Müslim b. Haccâc, İbn Mâce, Nesâî, Ebû Hâtim er-Râzî, İbn Kuteybe, Bakî b. Mahled, Ebû Zûr'a er-Râzî, Hasan b. Süfyân, Ahmed b. Mansûr er-Remâdî rivayette bulundular.

Şâfiî mezhebi müctehid tabakalarından ashâbül'l-vücûh* içinde yer alan Harmele meseleleri Şâfiî'nin usulüne göre halleder, ancak farklı ihtihadlarda bulunduğu da olurdu. Hadis ve fıkıh ilimlerindeki şöhretine rağmen Şâfiî'den rivayette Müzenî ve Rebî' b. Süleyman el-Murâdî'nin derecesine ulaşamamış, müteakdim Şâfiî ulemâsı, bu iki imamın rivayetlerine Harmele ve Rebî' b. Süleyman el-Cizî'ninkilerden daha çok itibar etmiştir. Ebû İshak eş-Şirâzî'nin *el-Mühezzeb*'i, Gazzâlî'nin *el-Vasîfî*'i, Abdülkerîm b. Muhammed er-Râfiî'nin *eş-Şerhu'l-kebir*'i ve Yahyâ b. Şeref en-Nevevî'nin *Ravzatu't-tâlibin*'i gibi Şâfiî mezhebinin temel fıkıh kaynaklarında adı sıkça geçen Harmele'yi bazı hadis tenkitçileri zayıf bulurken bazıları da sika kabul etmiştir. Meselâ Ebû Hâtim er-Râzî, "Onun hadisleri yazılır ancak delil olmaz"; İbn Adî, "Harmele'nin hadislerini derinlemesine inceledim, fakat onun yüzünden zayıf sayılmasını görmedim"; İbn Maîn, "Harmele, İbn

Vehb'i en iyi bilen kişidir" demektedir; İbn Hibbân ile Ukaylî de onun güvenilir bir muhaddis olduğunu söylemektedir.

243 yıl Şevvalinde (Şubat 858) Mısır'da vefat eden Harmele'nin Şâfiî fikhına dair *el-Muhtaşar* ve *el-Mebsût* adlı iki eser kaleme aldığı kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Yahyâ b. Maîn, *et-Târîh*, II, 105; Buhârî, *et-Târîhu'l-kebir*, III, 69; Ukaylî, *ed-Du'afâ*, I, 322; İbn Ebû Hâtim, *el-Cerh ve't-ta'dil*, III, 274; İbn Adî, *el-Kâmil*, II, 863-866; Şirâzî, *Tabakâtü'l-fukahâ*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kalem), s. 110; İbnü'l-Kayserânî, *el-Cem' beyne ricâlî's-Şaîhihayn*, Beyrut 1405, I, 112; İbnü'l-Cevzî, *ed-Du'afâ*, I, 196; İbn Kudâme el-Makdisî, *'Ulemâ'ü'l-hadis*, II, 149-151; Nevevî, *Tehzib*, I/1, s. 155-156; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 64-65; Mizzî, *Tehzibü'l-Kemâl*, V, 548-552; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XI, 389-391; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 486-487; Sübkî, *Tabakât*, II, 127-131; İsnevî, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 28-29; İbn Kâdî Şühbe, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye*, I, 61; İbn Hacer, *Tehzibü'l-Tehzib*, II, 229-231; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Ömer), s. 210-211; Musannif, *Tabakâtü's-Şâfi'iyye* (nşr. Adil Nüveyhiz), Beyrut 1402/1982, s. 22; Keşfü'z-zunûn, II, 1582, 1630; M. Hasan Heyto, *el-İctihâd ve tabakâtü müctehidî's-Şâfi'iyye*, Beyrut 1409/1988, s. 91-93.

VECDİ AKYÜZ

HARP

(bk. SAVAŞ).

HARPUR

Günümüzde

Elazığ belediye sınırları içinde bulunan tarihî bir belde.

Denizden 1280 m. yükseklikte ve Elazığ'ın 9 km. kadar kuzeyinde, Uluova'ya hâkim birbirinden ayrı bloklar halinde yer alan stratejik önemi haiz sarp kayalıklar üzerinde kurulmuştur. Şehrin çekirdeğini oluşturan etrafı derin uçurumlarla çevrili iç kalenin (Harput Kalesi) ilk defa milâttan önce II. binyılda yapıldığı sanılmaktadır. Sonraki dönemlerde bu kalenin eteklerinde yerleşme başlamış, daha sonra da meydana gelen şehrin etrafı tekrar surlarla çevrilmiştir. Parlak bir tarihî geçmişe sahip olan Harput bugün neredeyse terk edilmiş bir şehir görünümündedir.

Harput adının menşei tartışmalıdır. Amasyalı Strabon'un bahsettiği Sophene bölgesindeki Karkathikerta ve Arsamosata adlı şehirlerden ilkinin Harput olduğu, hatta isminin de buna dayandığı ileri sürülmüştür. Ayrıca IV. yüzyılda İranlılar

Harput Kalesi

tarafından ele geçirildiğinde buradan Zıata Castellum şeklinde söz edildiği, bunun da Arapça'ya Hisniziyâd şeklinde geçtiği bilinmektedir. Arap coğrafyacıları Harput'a Hisn Ziyâd Hartebirt denildiğini söylemektedirler. Bunların yanında ismin Ermenice aracılığıyla Urartu ve Hurrî dillerine kadar gittiği ve çivi yazılı Asur tabletlerinde rastlanan Karpata ile buranın kastedildiği de düşünülmüştür. Bizans kaynaklarında Karpote ve Frank tarihçilerinin eserlerinde Quartapiert şeklinde yazılan isim Osmanlı devrine ait kaynaklarda ve belgelerde Hartabird, daha yaygın olarak da Harput veya Harpurd imlâsıyla görülür; ancak XIX. yüzyıldan itibaren resmî yazışmalarda halk arasındaki Harput telaffuzu benimsenmiştir.

Arkeolojik kazılar sonucu çok eski çağlardan beri önemli bir iskân yeri olduğu anlaşılan Harput ve yöresi, asırlar boyunca birçok devletin hâkimiyeti altına girdi ve Urartu, İran, İskender, Roma, Bizans hâkimiyetlerinden sonra VII. yüzyılda Araplar'ın eline geçti. X. yüzyılın ortalarında Bizanslılar'ın geri aldığı şehir 1071'den sonra Anadolu'ya yönelik Türk akınları sırasında muhtemelen 1085'te Çubuk Bey tarafından fethedildi ve burası merkez olmak üzere bölgede Palu ve Çemişkezek çevrelerini içine alan Çubukoğulları Beyliği kuruldu. Ancak bu beyliğin ömrü uzun sürmedi ve 1110'lu yıllarda Artuklu Belek b. Behrâm bütün topraklarını ve Harput'u ele geçirerek varlığına son verdi. Onun 1124 yılında ölümünden sonra Harput, Hisnikeyfâ Artuklu Hükümdarı Dâvûd'un eline geçti. 1185'te Selâhaddin-i Eyyûbî'nin hizmetinde bulunan Dâvûd'un kardeşi İmâdüddin Ebû Bekir burada bağımsız bir beylik kurdu. Onun haleflerinden Hızır ve Nüreddin Artuk Eyyûbîler'e tâbi oldular. 1234'e kadar Artuklular'ın elinde kalan şehir bu tarihte Ana-